

چکیده

با توجه به توسعه اقتصادی بر پایه سوخت های فسیلی و به دنبال آن آلودگی های زیست محیطی، افزایش دمای کره زمین و تغییرات آب و هوا، اهمیت اقتصاد سبز که همانا اقتصادی بر پایه انرژی های تجدیدپذیر و در جهت حفظ محیط زیست است، بدینوسیله اقتصاد سبز را می توان یکی از ارکان توسعه پایدار در نظر گرفت که دیگر جنبه های توسعه پایدار را پوشش می دهد. تحقق اقتصاد سبز مستلزم الزامی حقوقی است تا دولت ها را در جهت رعایت این نوع نوین اقتصاد به گونه ای ملزم کند و این مهم در حقوق بی الملل به جز با توسل بر منابع الزام آور حقوق بین الملل امکان پذیر نمی باشد. پروتکل کیوتو که از قالبی سخت با تعهداتی نسبتاً نرم بر خوردار است و حاوی اهدافی همچون کاهش گازهای گلخانه ای است، می تواند راهکار مناسبی در جهت تحقق اقتصاد باشد. پروتکل دارای سازوکار هایی است، نظیر توسعه پاک که با سرمایه گذاری کشور های توسعه یافته در کشور های در حال توسعه می تواند به نوعی اقتصاد سبز را تحقق بخشد.

کلید واژگان:

اقتصاد سبز، توسعه پایدار، پروتکل کیوتو، توسعه پاک، حقوق نرم

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فرضیه تحقیق ۴

فصل اول: مفهوم و مبانی اقتصاد سبز

گفتار اول: مفهوم و اهداف اقتصاد سبز ۶

مبحث اول: مفهوم اقتصاد سبز ۷

بند اول. مفهوم اقتصاد سبز در چهار چوب توسعه پایدار ۷

بند دوم- اقتصاد سبز در اسناد بین المللی ۱۰

مبحث دوم: اهداف اقتصاد سبز ۱۱

بند اول- کاهش آسیب های زیست محیطی ۱۲

بند دوم - توسعه انسانی پایدار و پیشبرد اهداف اجتماعی ۱۹

فصل دوم: اجرای اقتصاد سبز

گفتار اول: عوامل مؤثر داخلی بر اجرای اقتصاد سبز ۲۵

مبحث اول: رضایت دولت ها به عنوان اولین گام ۲۵

بند اول: تغییر سیاست ها داخلی ۲۶

بند دوم. مشارکت عمومی ۲۶

مبحث دوم: ساز و کار های بین المللی در اجرای اقتصاد سبز ۲۷

فصل سوم. اهداف و تعهدات پروتکل کیوتو

گفتار اول: پروتکل کیوتو ۲۸

مبحث اول: اجرای تعهدات زیست محیطی ۳۲

بند اول: تعهدات پروتکل کیوتو ۳۲

مبحث دوم: ماهیت تعهدات زیست محیطی و پروتکل کیوتو ۳۳

۳۳	بند اول: حقوق نرم
۳۵	بند دوم: حقوق سخت
۳۸	گفتار دوم: ماهیت حقوقی پروتکل کیوتو
۳۹	مبحث اول: رعایت و اجرای تعهدات پروتکل کیوتو
۳۹	بند اول: پیشگیری از عدم رعایت:
۳۹	بند دوم: تسهیل اجرای تعهدات پروتکل از طریق ظرفیت سازی
۴۰	بند سوم: مکانیزم های بازار
۴۱	مبحث دوم: مدیریت اجرا
۴۲	بند اول: سیستم جامع اجرا و رعایت پروتکل کیوتو
۴۴	مبحث سوم: اصول حاکم بر اجرای اقتصاد سبز
۴۴	بند اول: اصول موجود در پروتکل کیوتو

فصل چهارم: چالش ها و آثار عدم اجرای اقتصاد سبز در پرتو پروتکل کیوتو

۵۳	گفتار اول: چالش های اقتصاد سبز
۵۴	مبحث اول: مشکلات داخلی دولت ها
۵۴	بند اول: دشواری تغییر رفتار اقتصادی
۵۵	مبحث دوم: چالش های بین المللی
۵۶	بند اول: پنا هگاه آلودگی
۵۸	بند دوم: وجوه افتراق میان رشد سبز و رشد قهوه ای
۵۹	مبحث سوم: چالش های پروتکل کیوتو در تحقق اقتصاد سبز
۵۹	بند اول: مکانیزم کنترل و نظارت بر اجرای مواد پروتکل کیوتو
۶۰	گفتار دوم: آثار و تبعات ناشی از نقض تعهدات پروتکل کیوتو
۶۰	مبحث اول: آثار حقوقی عدم اجابت تعهدات کیوتو

۶۱	بند اول: پاسخگویی به عدم اجراء تعهدات
۶۱	بند دوم: مسئولیت بین المللی دولت به دلیل نقض تعهدات زیست محیطی
۶۲	بند سوم: مسئولیت بین المللی دولت به دلیل نقض تعهدات پروتکل کیوتو
۶۳	مبحث دوم: چالش های احراز مسئولیت نقض پروتکل کیوتو
۶۴	بند اول: تعهدات اولیه
۶۴	بند دوم: مشکلات قابلیت انتساب
۶۵	مبحث سوم: راهکاری برای غلبه بر مشکل قابلیت انتساب
۶۶	بند اول: احراز فعل بین الملل متخلفانه دولت
۶۶	بند دوم: احراز مسئولیت ناشی از اعمال اشخاص خصوصی
۶۷	بند سوم: ارزیابی میزان خسارات وارده
۶۸	مبحث چهارم: حل و فصل اختلافات پروتکل کیوتو
۶۸	بند اول: آرا قضایی مرتبط
۷۰	گفتار سوم: توسعه تعهدات پروتکل کیوتو
۷۰	مبحث اول: توافقنامه پاریس ۲۰۱۵
۷۱	بند اول: تعهدات توافقنامه پاریس
۷۲	مبحث دوم: توافقنامه پاریس واقتصاد سبز
۷۳	مبحث سوم: مقایسه پروتکل کیوتو و توافق پاریس
۷۴	نتیجه گیری
۷۶	فهرست منابع
۸۰	پیوست ها

مقدمه

تغییرات آب و هوایی، کاهش لایه ازن، فقر، بحران انرژی، فرسایش منابع و گرمایش کره زمین، بحران های زیست محیطی بسیار مهمی است که چشم انداز خطر ناکی را برای جامعه بین المللی رقم زده است. بدینوسیله حقوق بین الملل به دنبال راه چاره برای رویارویی با این بحران هاست تا از طریق تعهدات بین المللی مشخص برای دولت ها به این مهم پایان دهد. اگرچه وجود الگوهای سرمایه داری لیبرال، منفعت بازیگران زینفع، مواجهه با الگوی واقعگرایانه در روابط بین الملل و آنچه به عنوان تفاوت های توسعه در میان کشور های توسعه یافته و کشور های در حال توسعه وجود دارد، از جمله مسائلی است که حقوق بین الملل در جهت تعیین تعهدات مشخص در جهت حفظ محیط زیست با آن رو به روست.^۱

در رویارویی جهان امروز با چالش های زیست محیطی و اقتصادی کنونی، تلاش های ویژه ای در سطح ملی و بین المللی در جهت ارتقاء رشد سبز به عنوان منبع جدیدی از رشد، در سال های اخیر انجام شده است. تکیه بر این حرکت می تواند کمکی در جهت سرعت بخشیدن به رشد در جهت توسعه پایدار و ریشه کن کردن فقر باشد. اقتصاد سبز موضوعی مطرح هم در سیاست اقتصادی و هم سیاست توسعه پایدار است که از عهده دو موضوع ضروری به طور همزمان بر می آید: اولاً، رشد اقتصادی فراگیر مورد نیاز کشور های در حال توسعه برای ریشه کن کردن فقر و بهبود رفاه و مدیریت بهبود یافته مورد نیاز برای رویارویی با کمبود منابع و تغییرات آب و هوا.

اقتصاد سبز به تعریف یونپ مقوله ای است که منتهی به بهبود رفاه بشری و برابری اجتماعی می شود، در حالی که بطور قابل توجهی خطرات زیست محیطی و کمبود های اکولوژیکی را کاهش می دهد.^۲ در یک اقتصاد سبز، رشد درآمد و اشتغال به وسیله سرمایه گذاری عمومی که انتشار کربن و آلودگی را کاهش می دهد و بهره وری انرژی و منابع را به پی دارد و از تهدیدات تنوع زیستی جلوگیری می کند، پیش می رود. هدف کلیدی تغییر به سمت اقتصاد سبز توانمند سازی رشد اقتصادی و سرمایه گذاری در حین افزایش کیفیت محیط زیست و هم بستگی اجتماعی می باشد.^۳

با افزایش بسته های مالی همزمان با شروع اقتصاد سبز برخی کشورها آن را از یک چشم انداز رشد کوتاه مدت مورد بررسی قرار داده اند - به عنوان پتانسیلی برای تقویت شغل و درآمد به وسیله سرمایه گذاری های رو

^۱ مشهدی، علی، حقوق بین الملل محیط زیست، انتشارات خرسندی، چاپ دوم: ۱۳۹۲، ص ۹.

^۲ UNEP report, 2010

^۳ Steiner, Achim, *path way to sustainable development and poverty eradication*, 2011, p20

به رشد در برخی تکنولوژی های سبز. برخی دیگر به اقتصاد سبز از دیدگاه زیست محیطی می نگرند-پتانسیلی برای درونی سازی جنبه های خارجی از طریق وارد کردن ملزومات زیست محیطی به تصمیمات اقتصادی به طور مستقیم و به صورت قابل ملاحظه ای در جهت قیمت گذاری منابع و استفاده از زمین ها.

دیگر مبحث مهم در این زمینه، بحث انصاف است که اخیراً بسیار مورد توجه قرار گرفته است علی الخصوص توسط کشورهای در حال توسعه، با تفسیری که اقتصاد سبز باید استثنائاتی را در سیستم اقتصادی جاری نسبت به کشورهای در حال توسعه به کار گیرد. اقتصاد غیر رسمی در کشورهای در حال توسعه بخش عظیمی را به خود اختصاص می دهد و پتانسیل ها و خطراتش نیازمند آگاهی جهت تغییر به سمت رشد سبز برای ارائه شغل بهتر و استحکام زندگی برای افراد فقیر است. تفسیری که از سیستم اقتصادی کنونی وجود دارد که نه تنها سیستم اقتصادی کنونی در مصرف منابع ناپایدار و نا کارآمد است بلکه علاوه بر آن در توزیع هزینه و سود آن نیز انصاف رعایت نمی شود.

ارتباط خاص حقوق در زمینه اقتصاد سبز به حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار که اساس حفاظت از طبیعت است مربوط می شود (توسعه پایدار: توسعه ای که که نیاز نسل های امروز را بدون به خطر انداختن توانایی نسل های آینده برای رو به رو شدن با نیازهایشان را مورد توجه قرار می دهد).^۱ پایداری از یک طرف به حفظ منابعی که فی نفسه تجدیدناپذیر هستند مانند معادن و از سوی دیگر به مدیریت منابع انرژی های تجدیدپذیر، منابع انرژی هایی که ویژگی رشد و بازسازی به وسیله روند طبیعی مانند آب و باد است بر می گردد.

اکنون یک بدنه عظیم از حقوق بین المللی (سخت و نرم) که به دلیل نگرانی های جهان برای حفاظت از محیط زیست مورد توجه قرار گرفته است. این بدنه حقوقی پایدار برای حمایت و حفاظت از اجزاء متفاوت زیست کره فراهم شده است و با ارائه نقشه راهی که مطابق با آن مسئولیتی را به دلیل آسیب های وارده توسط بازیگران بین المللی به محیط زیست به همراه دارد.

افزایش رو به رشد اسناد حقوق بین الملل محیط زیست و تحریک بازیگران اصلی به پذیرش مسئله و با تعهدات زیست محیطی بین المللی همراه بوده است. روش های قدیم و جدید در حد اطمینان بخشی صدور و دستور مراقبت را، مبنی بر اجرای الزامات در این حوزه، در بر دارد.^۲

^۱ Bruntl report, 1987

^۲ حبیبی، محمد حسن، محیط زیست، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم: ۱۳۹۲، ص ۴۲

با گذشت دوران استعماری و با استقلال کشور های تازه استقلال یافته موج عظیمی از توسعه آغاز شد، که میان آنها و کشور های توسعه یافته شمالی نیز خوانده می شدند به لحاظ توسعه تفاوت بسیاری وجود داشت، و همچنین کشور هایی که به لحاظ منطقه ای در شرایط خاصی قرار گرفته اند و یا به هر دلیل در حال توسعه خوانده می شوند، که نیازمند رسیدن به توسعه هستند.

با پدید آمدن موضوع حفاظت از محیط زیست فشار نمایندگان کشور های در حال توسعه برای دستیابی به توسعه، مورد توجه قرار گرفته است، که این فشار بیشتر برای رسیدن به سطحی از توسعه است که آلودگی را نیز با خود به همراه دارد.^۱ غالباً حفاظت از محیط زیست به عنوان مقابله در برابر آلودگی مطرح می شود و این آلودگی به دلیل توسعه کشور های صنعتی پیش آمده نه به دلیل فقر و عقب ماندگی کشورهای در حال توسعه و نیاز آنها به توسعه. (حقوق محیط زیست جلد اول ص ۳۴ محمد حسن حبیبی)

پروتکل کیوتو که در دسامبر ۱۹۹۷ در سومین کنفرانس اعضاء کنوانسیون تغییرات آب و هوا به اتفاق آراء به تصویب رسیده است، با هدف جلوگیری از انتشار گازهای گلخانه ای و تثبیت آن شروع به کار کرده است. این پروتکل با چارچوبی سخت حاوی قواعدی نسبتاً نرم است که دولت ها را به آرامی به سمت متعهد شدن در قبال آلودگی های ناشی از فعالیت بشری کشانده است. در حقیقت پروتکل کیوتو راه کاری است در جهت متعهد کردن کشور صنعتی و توسعه یافته در قبال آلودگی که خود بانی آن هستند.

پروتکل کیوتو از ضمانت اجراء سخت و قواعد سخت و الزام آوری برخوردار نیست اما حاوی اصولی است که برخی از آنها به دلیل خاصیت عرفی بودن یا اصول کلی مانند اصل حسن نیت و یا اصل وفای به عهد میتواند به اجراء در آید. اما این پروتکل تنها به محدود کردن دولت ها در جهت صنعتی شدن نپرداخته بلکه با استفاده از سازوکارهای مختص این پروتکل که با عناوین تجارت انتشار، اجرای مشترک و توسعه پاک شناخته می شوند.

دولت ها را به سرمایه گذاری و تجارت در پروژه هایی که توسط این سازوکار ها کنترل می شود در جهت تحقق تعهدات آنها مطابق پروتکل کیوتو مؤثر است تشویق میکند. پروژه هایی که نه تنها منافع اقتصادی بلند مدتی را به دنبال دارد بلکه با حفاظت از محیط زیست به توسعه اقتصادی و به دنبال آن توسعه اجتماعی نیز می

^۱ پیشین ص ۳۴

پردازد. اجرا و به کارگیری این سازوکارها گامی مؤثر در جهت توسعه پایدار است. همچنین اجرای سازوکاری مانند توسعه پاک^۱ در حقیقت همان اجرایی کردن اقتصاد سبز را نمایان می کند.

در این تحقیق ابتدا تعریف مبانی و اهداف اقتصاد سبز پرداخته شده است و در فصل دوم به اجرای اقتصاد سبز و چالش های رو به روی آن و در نهایت به ماهیت تعهدات پروتکل کیوتو و ارتباط اجرای این تعهدات با اجرای اقتصاد سبز پرداخته شده است.

سوال اصلی: تأثیر و تأثر رعایت اقتصاد سبز بر اجرای تعهدات دولت ها در پروتکل کیوتو چگونه است؟

سوال فرعی اول: ماهیت تعهدات دولت ها در چارچوب پروتکل کیوتو چیست؟

سوال فرعی دوم: ساز و کار های مندرج در پروتکل کیوتو چه کمکی به اجرای اقتصاد سبز و تحقق توسعه پایدار میکند؟

فرضیه تحقیق

فرضیه اصلی: رعایت اقتصاد سبز برای رسیدن توسعه پایدار بین همه دولتها به صورت مشترک وجود دارد. پر هزینه بودن اجرای اقتصاد سبز معضل اصلی اجرایی نشدن آن در کشورهای در حال توسعه و بطور خاص کشور های کمتر توسعه یافته است. همچنین به لحاظ نداشتن علم و تکنولوژی کافی برای بهره مندی از آن است. دولتهای ضمیمه ۱ پروتکل کیوتو مسئولیت متفاوتی به دلیل سهم زیاد آنها در استفاده از منابع تجدید ناپذیر و انتشار گازهای گلخانه ای دارند. این کشور ها میتوانند از طریق اجرای پروژه های اقتصاد سبز در کشور های در حال توسعه و کمتر توسعه یافته به تعهدات خود در مورد پایین آوردن سطح انتشار این گازها جامه عمل بپوشانند. همچنین کشورهای نیازمند اقتصاد سبز میتوانند با بهره مندی از اجرای این پروژه ها به تعهدات خود به رعایت اقتصاد سبز در جهت توسعه پایدار دست یابند.

فرضیه فرعی اول:

فرضیه فرعی اول: ماهیت تعهدات در چارچوب پروتکل کیوتو با توجه نرم بودن قواعد حقوق بین الملل محیط زیست جزو قواعد قوام نیافته محسوب میشوند. هر چند که قواعد گاهی در چارچوب سختی مانند

¹ Clean development

کنوانسیون چارچوبی سازمان ملل متحد قرار میگیرند اما دلیل نرمی این قواعد ترغیب هر چه بیشتر دولتها به پیوستن به معاهدات و مشارکت در زمینه حقوق بین الملل محیط زیست است، با این حال بسیاری از این قواعد جنبه عرفی پیدا کرده لازم اجرا میباشد. همچنین دولتها بهره برداری از محیط زیست و مسائل مربوط به آن را یک مسئله داخلی و حاکمیتی میدانند و به همین دلیل از اینکه خود را به طور سختگیرانه متعهد به جامعه بین المللی بدانند سر باز میزنند، اما رعایت اصل انصاف میتواند نقش بسزایی در اجرای این تعهدات داشته باشد.

فرضیه فرعی دوم:

تحقق توسعه پایدار مستلزم اجرایی شدن اقتصاد سبز است. مکانیزم های اجرایی پروتکل کیوتو به طور مثال توسعه پاک کمک بزرگی در جهت حفظ منابع طبیعی و استفاده بهینه از منابع تجدید پذیر در کشورهایی است که نمیتوانند اقتصاد سبز را تحقق بخشند. در حقیقت این حرکت بزرگی در جهت توسعه پایدار و اقتصاد سبز با استفاده از مکانیزم های پروتکل کیوتو است.

فصل اول: مفهوم و مبانی اقتصاد سبز

اقتصاد سبز در بر دارنده مفهوم واحدی نیست اما اهداف مشخصی را دنبال میکند. اقتصاد سبز رامیتوان اقتصادی نامید که شامل رشد فراگیر در حین توزیع عادلانه ثروت و دستیابی به کالاها و خدمات اکولوژیکی است و همچنین سلامت بشر را با افزایش کیفیت و کمیت کالاها و خدماتی مانند آب و هوای سالم بهبود می بخشد. اقتصاد سبز یک روش اقتصادی نو را در جهت توسعه پایدار پیشنهاد میدهد و اهدافی مانند توسعه اقتصادی، رفاه اجتماعی و محیط زیست سالم را دنبال میکند.^۱

گفتار اول: مفهوم و اهداف اقتصاد سبز

کشور های در حال توسعه کلید دستیابی به رشد سبز در جهان به واسطه دو دلیل مهم هستند؛ اول آنکه پتانسیل های اقتصادی و تأثیرات اجتماعی فرسایش محیط زیست برای کشور های در حال توسعه بسیار حائز اهمیت است. کشور های در حال توسعه در مقابل تغییرات آب و هوایی بسیار آسیب پذیر هستند و برای رسیدن به رشد اقتصادی، به استخراج و استفاده از منابع طبیعی نسبت به اقتصاد پیشرفته دارند وابستگی بیشتری دارند و به استفاده از این منابع تمایل بیشتری نشان می دهند. به علاوه کشور های در حال توسعه بسیاری با تهدید های شدید اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی شدیدی رو به رو هستند و از امنیت انرژی، غذا و آب گرفته تا آسیب ها و خطرات تغییرات آب و هوایی رنج می برند. این کشور ها همچنین با مرگ زودرس به دلیل آلودگی هوا، کیفیت پایین آب و امراض مربوط به تغییرات آب و هوا رو به رو هستند. همه این فاکتور ها، کاهش توسعه را در این کشورها به دنبال داشته است.^۲

دوم آنکه؛ کشور های در حال توسعه سهم کمتری را در انتشار گاز های گلخانه ای در مقایسه با OECD و اقتصاد های پدید آمده دارن، این کشور ها طبق الگوی اقتصادی معلوم شده (قراردادی) می توانند سطح انتشار بیشتری را داشته باشند. به طور فزاینده ای کشور های در حال توسعه به منبعی برای رشد اقتصادی، انتشار و افراط بیشتر در استفاده از منابع طبیعی تبدیل می شود.^۳

¹Ocampo,Jose Anotonio, *The transition to green economy,2012,p4*

² Ibid,p5

³ OECD, reapotr,2012, *green growth and developing country,p6*